

azon túl ható magyar élet hullámai érték, verdesték a székelységet is egész történetünk folyamán. Ez az élet ezer éven át európai-keresztény életforma volt, csak mindenkor benne volt az egyéni, magyar, avagy székely színezet. Ez a történeti adottság pedig a különböző törzsekből nemzetté érett magyarság kultúrténye. Nincs ahistorikusabb, történetietlenebb feladat, mint a székelységet a magyar fejlődésből kiragadni és azzal szembeállítani. Saját mértékükkel, de mindenkor csakis a magyar egységben belül kell mérnünk azt a fajtát, mely a magyar és európai-emberi kultúrának annyi értéket adott. Tegyük lehetővé mi is, hogy tehetsége ezután is förtelenül, zavartalanul bontakozhassék ki.

Fiala Endre

VADRÓZSÁK

Vadrózsák címmel jelent meg 1863-ban Kriza Jánosnak, a lelkes unitárius papköltőnek első gyűjteményes kötete, amelyben végtelen szeretettel, gondossággal és alaposággal válogatta össze a régi szép erdélyi népbaladákat. Kriza példát mutatott sokaknak arra, hogy ezeket a Vadrózsákat a hervadástól, elhullástól hogyan kell megóvni a szellemi öröklét számára. Rejtélyes és csodálatot keltő az a nagy formai hasonlatosság, mely a különböző országok balladáit összefűzi, hogy egymás szomszédságában élő nemzetek kölcsönös kultúrhatása folytán népköltészetük is azonos motívumokat mutat fel, mint az egyes székely, délszláv balladák, vagy a Mo'dvába szakadt csángók ballada-témáiból láthatjuk — érthető, de meglepő a skót, bretagne-i¹ és székely ballada rokonsága is. Ez a rejtélyesség talán bizonyosága annak az igazságnak, hogy a költészetnek nincsenek földrajzi határai. A ballada eredetére és történetére még ma is homály borul. A népköltészet balladaemlékei legtisztábban az európai kultúrközösség határszélein maradtak fenn, ahol a földrajzi és politikai viszonyok jobban kedveztek a régi tősgyökeres alkotások fennmaradásának s a századok felett elsöprő harci viharok árja nem mosta el a népköltészet arany porszeméit. Ilyen végvárai voltak a balladaköltészetnek Skócia, Dánia, a Balkán magas hegyvidéke, az északon fekvő Färöer-szigetek, Bretagne és minálunk Erdély kagylója.

Eperjesi Ferenc a balladában látja a nép operáját, ahol költészet, dal, tánc és tett egyesülnek. Ez már csaknem a wagneri Gesamtkunstwerk² elképzelés. Gragger Róbert, aki sokat munkálkodott a magyar tudományos és irodalmi kapcsolatok elmélyítésén, „Magyar népbaladák“ c. tanulmányában kétféle balladatípust különböztet meg: a táncolható víg-balladát és a hallgató lassút. Mind a kettő énekelhető. Ez a kétféleség benne van a magyar néplélekben, sírva vigadó magyarságunkban. Megtaláljuk egész életritmusunkban a friss — tüzes, a hallgató — borongó magyar nótákban. Vidám csárdásunkban, ünnepélyes andalgónkban. Ezért népbaladáinknak egyformán értékes a műfaji és a nemzeti jelentősége.

A ballada a népköltészet koronája. Jellemének sajátos szépsége az örökös változékonyság, mely a tenger hullámozására, a szelek járására emlékeztet. Nagy költősenik, mint Goethe és Arany ihletük erejével ellesték

¹ Ejtisd: brötányi.

² A költészet, zene, díszletfestés stb. egyesülése az operában.

és megrögzítették a népballada rejtelmes muzsikáját, ritmusát s azt utolérhetetlen művészi magaslatra emelték a műballadában. A ballada varázsa a nehezen boncolható balladai hangban rejlik. Nem annyira a tárgy és a tartalom, mint inkább az elmondás, a kifejezés formája adja a művészi keretet és szépséget. A nép teremtő tevékenysége énekelhetővé és táncolhatóvá fejlesztette s ebbe a keretbe belesűrítette mindazt, ami a drámai szükségszerűségnek megfelel, ami az évszázadok forgatagában a költészet mesgyéjéről, annak forrásaiból: vallásos misztériumokból, históriás énekekből, novellákból, vásári elbeszélésekből, hőskölteményekből a népi költészetbe átszivárgott s azt saját ízlése szerint színezte, formálta, néha csak a grafit komor feketeségével rajzolta meg, máskor a derű villanó sugarával. Kísértetek és árnyak, boszorkányok, a középkori történetek rémlátomásai minálunk ritkábban fordulnak elő, mert népünk képzeletét köti a realitás. De az Uz Bencék pajkos mosolyát nem egyszer látjuk felvillanni a drámába hajló történés lüktető sorai között. S ez a derű a székely nép lelkiségének aranykendője, megenyhíti és feldíszíti a ballada gyászának fekete bársonyát, s a gyakran komoran kezdődő epikai dal dur-akkordját a mosoly lágyabb moll-hangzata váltja fel. A székely népballadák közül különös borongós varázslat áramlik, s ha az európai irodalomban körültekintünk, kevés helyen találjuk meg azt a megrendítően egyszerű, csaknem ősi naív, sejtelmes hangulatot. Ezek a balladák őrzői régi babonáknak, titkoknak, népszokásoknak, melyek már-már feledésbe mentek s egyik újabb kutatónk az európai népi kultúra láncszemeit, szép és meg nem szakadó összefüggéseit látja bennük. Szerinte: „A székely népballada nem társtalan, idegenbe szakadt titkos sziget, hanem egy organikus valóság tagja, mely minél több hagyományt és emléket őrzött meg a közös magyar multból, az idők folyamán közössé vált európai kultúrából, annál igazabb értékünk“. Népballadáink mindmegannyi ritka kincsei a magyar költészetnek, s Erdély vadvirágos rétjein bolyongva csokorba fűzzük e vadrózsák legszebbjeit.

Monostory Margit

KIS JULIA*

*„Hallod-e te király-úrfi!
Jere este guzsalyasba.“
„Nem mehetek te király-lány,
Hogy' juthatnék túl a Dunán?
Este későn sötét leszen,
S a Dunába belé esem.“
„Vagyon nekem szövétnekem,
Tornácomba kitétetem,
S meg is gyujtom, mihelyt lehet,
Világánál átal jöhetsz.“
Megindula király-úrfi
Este későn guzsalyasba;*

* Ez a bájos ballada a szerelem legyőzhetetlenségének gondolatát dicsőíti. A virágok egybefonódása jelképezi a szerelmes lelkek elválaszthatatlanságát.